

РЕЦЕНЗІЯ

офіційного рецензента
на дисертаційну роботу

**«Принципи формування предметно-просторового середовища центрів
реабілітації жертв військових конфліктів»,
здобувачки ступеня доктора філософії
Радченко Юлії Сергіївни
з галузі знань 02 – Культура і мистецтво
за спеціальністю 022 – Дизайн**

Детальне ознайомлення з дисертаційним дослідженням Радченко Юлії Сергіївни підтверджує актуальність теми, достовірність одержаних висновків та рекомендацій, наукову новизну авторських здобутків і практичне значення роботи.

Актуальність теми дисертаційного дослідження:

Актуальність дисертаційного дослідження Радченко Юлії Сергіївни зумовлена гострою практичною та теоретичною необхідністю наукового обґрунтування принципів формування предметно-просторового середовища центрів реабілітації жертв військових конфліктів у сучасних українських реаліях. Внаслідок триваючої збройної агресії проти України зростає кількість військовослужбовців, ветеранів, цивільних осіб, дітей та членів родин постраждалих, які потребують комплексної фізичної, психоемоційної, побутової та соціальної реабілітації.

Це зумовлює потребу у розробці нової якості реабілітаційної інфраструктури, де предметно-просторове та інтер'єрне середовище розглядається не як утилітарне середовище надання медичних чи відновлювальних послуг, а як активний чинник і терапевтичний інструмент реабілітаційного процесу. Середовище таких центрів має формуватися як цілісна система, що поєднує функціонально-планувальні, ергономічні, сенсорні, психоемоційні, соціально-комунікативні та художньо-композиційні характеристики.

Таким чином, актуальність дослідження визначається необхідністю розробки науково обґрунтованих принципів та методики дизайн-проектування предметно-просторового середовища центрів реабілітації. Запропоновані авторкою підходи спрямовані на забезпечення доступності, безпеки, автономності користувачів, сенсорної врівноваженості, просторової передбачуваності, приватності та побутової адаптації, що є вирішальним фактором для ефективного

відновлення та поступового повернення людини до самостійного повноцінного життя в суспільстві.

Обґрунтування наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації:

Обґрунтованість наукових положень дисертаційної роботи забезпечується послідовним і поетапним дослідженням заявленої проблематики, ґрунтовним опрацюванням наукових праць, виявленням сучасних тенденцій та узагальненням вітчизняного й світового досвіду проєктування центрів реабілітації для жертв військових конфліктів. Застосовані методи дослідження логічно узгоджені з визначеними метою та завданнями роботи, що забезпечує системність, достовірність і високий рівень аргументованості отриманих результатів.

Мета дисертаційного дослідження сформульована чітко та полягає у визначенні принципів формування предметно-просторового середовища реабілітаційних центрів жертв військових конфліктів та розробленні методичних положень щодо дизайн-проєктування інтер'єрного середовища таких закладів як цілісної системи фізичного, психоемоційного та соціального відновлення людини. Актуальність цієї мети беззаперечна і посилюється нагальною потребою створення ефективної, гуманізованої, безбар'єрної та терапевтичної реабілітаційної інфраструктури в умовах подолання наслідків збройної агресії в Україні. Поставлені завдання повністю відповідають меті дослідження та забезпечують її послідовне досягнення.

Достовірність отриманих результатів підтверджується опрацюванням значного масиву вітчизняних і зарубіжних наукових джерел, широкої нормативно-методичної бази (зокрема, чинних законодавчих актів України, ДБН, державних і міжнародних стандартів, нормативних документів МОЗ та Мінсоцполітики), а також проведенням комплексного аналізу функціонально-планувального, ергономічного, психоемоційного та художньо-композиційного досвіду проєктування реабілітаційних просторів. Це дало змогу виявити ключові закономірності формування такого середовища, обґрунтувати дієві моделі його організації та сформулювати науково обґрунтовані положення, висновки й практичні рекомендації.

Достовірність основних положень роботи підтверджується:

- 1) достатнім обсягом теоретичного матеріалу, сформованого на основі системного аналізу, зіставлення та узагальнення результатів досліджень вітчизняних і зарубіжних науковців;
- 2) упровадженням результатів дослідження в освітній процес і навчально-експериментальну та проєктну практику, що підтверджується

відповідними актами впровадження;

3) оприлюдненням основних наукових положень дисертації у фахових наукових виданнях України, а також їх представленням у доповідях на наукових і науково-практичних конференціях.

За змістом і характером виконання дисертаційна робота здобувачки Радченко Юлії Сергіївни відповідає принципам академічної доброчесності та є результатом самостійного наукового дослідження. У роботі відсутні ознаки фальсифікації, фабрикації, компіляції, академічного плагіату та некоректних запозичень. Використані наукові положення, ідеї, результати й текстові матеріали інших авторів супроводжуються належними посиланнями на відповідні джерела.

Наукова новизна одержаних результатів:

- обґрунтовано поняття предметно-просторового середовища центрів реабілітації для жертв військових конфліктів як цілісної інтер'єрної системи фізичного, психоемоційного та соціального відновлення людини, у якій середовище, обладнання, предметне наповнення, освітлення, колір, опорядження, навігація, сенсорні параметри та художньо-композиційна організація діють як взаємопов'язані складові реабілітаційного процесу;

- визначено принципи формування предметно-просторового середовища реабілітаційних центрів для жертв військових конфліктів;

- розроблено узагальнену структурну модель дослідження формування предметно-просторового середовища реабілітаційних центрів для жертв військових конфліктів, що включає підсистему чинників формування середовища, підсистему принципів формування середовища та підсистему моделей його організації;

- обґрунтовано систему взаємопов'язаних моделей організації предметно-просторового середовища реабілітаційних центрів для жертв військових конфліктів, які можуть застосовуватися з різним ступенем домінування залежно від профілю реабілітації, груп користувачів і функціонального призначення закладу;

- розроблено методику дизайн-проектування інтер'єрного середовища реабілітаційних центрів для жертв військових конфліктів.

Удосконалено:

- класифікацію інтер'єрних просторів та обладнання реабілітаційних центрів для жертв військових конфліктів;

- систему чинників формування предметно-просторового середовища реабілітаційних центрів для жертв військових конфліктів;

- підхід до нормативно-методичного аналізу інтер'єрного середовища реабілітаційних центрів;
- систематизацію функціонально-планувальних і художньо-композиційних засобів організації просторів реабілітаційних центрів.

Отримали подальший розвиток:

- теоретичні положення щодо людиноцентричного, безбар'єрного, сенсорно врівноваженого, природоорієнтованого, адаптивного та соціально підтримувального інтер'єрного середовища;
- засоби і прийоми функціонально-планувальної, предметно-ергономічної, сенсорно-регулятивної та художньо-композиційної організації просторів реабілітаційних центрів для жертв військових конфліктів;
- сучасні тенденції формування національно адаптованого підходу до проєктування реабілітаційного інтер'єру.

Практичне значення результатів дисертації:

Значення результатів дисертаційного дослідження полягає у формуванні науково обґрунтованої системи принципів, моделей, класифікацій і методичних положень щодо формування предметно-просторового середовища центрів реабілітації для жертв військових конфліктів, які мають істотне значення для розвитку галузі дизайну, архітектури та будівництва.

Основні теоретичні положення, висновки та практичні результати дисертаційного дослідження можуть бути використані у подальших наукових розробках, спрямованих на вивчення інтер'єрного середовища реабілітаційних, інклюзивних та соціально-адаптаційних просторів. Запропоновані положення можуть становити підґрунтя для підготовки методичних рекомендацій, галузевих настанов і подальшого вдосконалення чинної нормативної бази щодо проєктування сучасного предметно-просторового середовища реабілітаційних центрів нового покоління.

Результати роботи можуть бути впроваджені в освітній процес під час розроблення лекційних курсів, практичних занять і навчально-методичних матеріалів для студентів за спеціальністю 022 «Дизайн». Практичні рекомендації також можуть застосовуватися у професійній проєктній діяльності під час передпроектного аналізу, розроблення функціонально-сценарного зонування, організації безбар'єрного середовища та дизайн-проєктування відділень фізичної терапії, просторів психологічної підтримки, ветеранських центрів та інших споріднених закладів.

Оцінка наукових публікацій:

Здобувачка має достатню кількість та належний рівень публікацій, що відповідають вимогам п. 8 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії».

За результатами досліджень опубліковано 8 наукових праць, у тому числі: 3 статті у наукових фахових виданнях України категорії «Б»; 5 тез наукових доповідей у збірниках матеріалів міжнародних та науково-практичних конференцій.

Оцінка змісту, стилю та мови дисертації, її завершеності та оформлення:

Дисертація характеризується логічною побудовою, чіткою структурою та послідовним викладом матеріалу. Її основними структурними складовими є титульний аркуш, анотації українською та англійською мовами, список публікацій здобувача, зміст, перелік умовних скорочень, терміни та визначення понять, вступ, три розділи з висновками до кожного з них, загальні висновки, список використаних джерел та додатки.

Загальний Обсяг дисертації становить 234 сторінки, зокрема 135 сторінок основного тексту, 36 сторінок з рисунками, 22 сторінки списку використаних джерел із 201 найменування та 17 сторінок додатків. Практичне впровадження результатів дисертаційного дослідження підтверджується двома відповідними актами.

Виклад матеріалу дисертаційної роботи характеризується послідовністю, логічною узгодженістю та чіткою структурованістю. Дослідження становить цілісну й завершену наукову працю, у якій реалізовано поставлені мету та завдання. Вимоги щодо оформлення, стилю та мови дисертаційного дослідження дотримані.

У першому розділі «Теоретичні і практичні засади проектування реабілітаційних центрів для жертв військових конфліктів» досліджено історичні передумови становлення реабілітаційних закладів, сучасний стан наукових досліджень, зарубіжний і вітчизняний досвід проектування, а також чинники формування їхнього внутрішнього середовища. Авторкою простежено еволюцію підходів від переважно госпітальної моделі до середовища комплексного відновлення. Проаналізовано чинну нормативну базу та визначено актуальні напрями формування реабілітаційного простору, такі як людиноцентричність, безбар'єрність, сенсорна врівноваженість і природоорієнтованість.

У другому розділі «Методи дослідження та закономірності формування предметно-просторового середовища реабілітаційних центрів для жертв

військових конфліктів» сформовано комплексну методичну основу дослідження. Розроблено розширену класифікацію інтер'єрних просторів та обладнання за їхнім функціональним призначенням, рівнем приватності, психофізіологічним і сенсорним режимами. Обґрунтовано систему принципів формування предметно-просторового середовища та розроблено взаємопов'язані моделі його організації (функціонально-сценарну, сенсорно-регулятивну, соціально-адаптивну, предметно-ергономічну, природоорієнтовану та інтегральну).

У третьому розділі «Методи і засоби дизайну предметно-просторового середовища реабілітаційних центрів для жертв військових конфліктів» запропоновано методику дизайн-проектування інтер'єрного середовища як послідовного алгоритму. Систематизовано функціонально-планувальні (ієрархія просторів, градієнти приватності, буферні ділянки) та художньо-композиційні (масштабна співмірність, ритм, світло, колір, фактурно-тактильна організація) засоби організації просторів реабілітаційних центрів. Визначено напрями подальшого розвитку гармонійного інтер'єрного середовища в реабілітаційних центрах. Встановлено, що сучасне проектування переходить до середовищного розуміння реабілітації, у якому інтер'єр виступає системою підтримувального повсякдення, що сприяє відновленню автономності користувачів.

Загальні висновки дослідження цілком узгоджуються з його структурою та завданнями, демонструють повну реалізацію поставленої мети.

До основних здобутків дисертаційного дослідження можна віднести:

- обґрунтовано поняття предметно-просторового середовища центрів реабілітації для жертв військових конфліктів як цілісної інтер'єрної системи фізичного, психоемоційного та соціального відновлення людини;
- визначено принципи формування предметно-просторового середовища реабілітаційних центрів та розроблено узагальнену структурну модель його дослідження;
- обґрунтовано систему взаємопов'язаних моделей організації предметно-просторового середовища (функціонально-сценарну, сенсорно-регулятивну, соціально-адаптивну, предметно-ергономічну, природоорієнтовану та інтегральну);
- розроблено комплексну методику дизайн-проектування інтер'єрного середовища реабілітаційних центрів для жертв військових конфліктів;
- удосконалено класифікацію інтер'єрних просторів та обладнання, систему чинників формування середовища, а також підхід до його нормативно-методичного аналізу;

– отримали подальший розвиток теоретичні положення щодо людиноцентричного, безбар'єрного, сенсорно врівноваженого та соціально підтримувального інтер'єрного середовища, а також практичні засоби і прийоми його функціонально-планувальної та художньо-композиційної організації.

Дискусійні положення, зауваження та побажання:

Оцінюючи дисертаційну роботу загалом позитивно, доцільно висловити окремі зауваження та побажання, які можуть бути враховані у подальших дослідженнях:

1. Аналіз вітчизняних і зарубіжних об'єктів доцільно було б розширити шляхом проведення детального функціонально-планувального дослідження. Зокрема, варто було б доповнити роботу графічними матеріалами у вигляді планів, розрізів, схем функціональної організації реабілітаційного середовища.

2. Дослідження могло б бути доповнене результатами опитування потенційних користувачів (ветеранів, медичного персоналу, психологів) із застосуванням методу інтерв'ю. Це дало б змогу підсилити соціальну та ергономічну обґрунтованість сформульованих моделей організації предметно-просторового середовища.

3. У роботі можна приділити увагу аналізу можливості художньо-композиційного поєднання терапевтичного образу нових реабілітаційних просторів із вже існуючою, часто морально застарілою, стилістикою медичних закладів (у випадках їх часткової реконструкції чи модернізації).

4. Хоча в системі зовнішніх чинників формування середовища авторкою обґрунтовано соціально-економічний фактор, у самій роботі варто більше розкрити прикладний економічний аспект реалізації запропонованих рішень. Вартісні показники застосування інноваційних матеріалів, спеціалізованого освітлення та інклюзивного обладнання доцільно було б кореспондувати з реальними бюджетними можливостями вітчизняних закладів охорони здоров'я.

5. Більш чітко виділення підсумкових (вивідних) графічних схем та просторових моделей у загальній композиції демонстраційних матеріалів полегшило б візуальне зчитування ключових результатів роботи.

Висловлені зауваження не знижують загального цілком позитивного враження від представленого дослідження. Наукові результати дослідження є обґрунтованими, достовірними, відзначаються науковою новизною та не викликають жодних сумнівів щодо їх наукової значимості.

Відповідність дисертації вимогам

«Порядку присудження ступеня доктора філософії ...»:

Дисертація Радченко Юлії Сергіївни «Принципи формування предметно-просторового середовища центрів реабілітації жертв військових конфліктів» відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», зокрема пп. 5-9. В даній роботі дотримані всі принципи академічної доброчесності. Вона є завершеним самостійним науковим дослідженням. Сформульовані наукові положення й отримані практичні результати підтверджують особистий внесок автора у науку.

Загальний висновок:

Дисертаційна робота Радченко Юлії Сергіївни є ґрунтовним науковим дослідженням. Отримані результати мають теоретичне і практичне значення та можуть бути використані у подальшій науковій і проєктній діяльності. Радченко Юлія Сергіївна на високому рівні виконала поставлені наукові завдання, досягла мети дослідження та опанувала наукову методологію.

Вважаю, що дисертація Радченко Юлії Сергіївни «Принципи формування предметно-просторового середовища центрів реабілітації жертв військових конфліктів» є самостійною, цілісною та завершеною науковою роботою, яка відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р., та напрямку наукового дослідження освітньо-наукової програми КНУБА зі спеціальності 022 – Дизайн, а її автор Радченко Юлія Сергіївна, заслуговує присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 022 – Дизайн.

Рецензент,
кандидат архітектури, доцент,
доцент кафедри дизайну
архітектурного середовища
Київського національного університету
будівництва і архітектури

Валентина ПРАСЛОВА

